

ELINA VESSONEN

Pullamössö vastaan hevonpaska

Epävarmuus, neutraalius ja mielipiteen puute ovat aikamme parjatuimpia ominaisuuksia. 1930-luvun Yhdysvalloissa eräs epävarmana mielipidettä hapuileva ja puolueettomuuteen taipuvainen mies saavutti yllättävän suosion. Mitä herra pullamössö opettaa 2020-luvulle?

Sarjakuvaruudussa puskaviiksinen ja akateemisesti pukeutunut herra värjöttelee rankkasateessa ja pulputtaa puhekuplaan: ”Odotan vielä tunnin, ja jos häntä ei sittenkään näy, hän voi lainata 100 dollaria joltakulta toiselta.”

Puskaviiksinen hahmo on herra Milquetoast. H. T. Websterin luoma sarjakuvahahmo oli suosittu 1930-luvulla Yhdysvalloissa¹. Herra Milquetoast sai nimensä miedosta ja pullamössömaisestä aamupalaruusta, joka

koostuu maidossa uitetusta paahtoleivästä. Sarjakuvan suosion myötä sana *milquetoast* päättyi englannin kielen sanakirjoihin. Siitä tuli yleisesti käytetty termi epävarmoille ja heikkotahtoisille ihmisille.

Milquetoast-määritettä käytetään aina moitteena. Sen yksinomaan kielteinen merkitys täsmää hyvin tutkimustuloksiin, joiden mukaan nyky-yhteiskunnassa it-seluottamuksella – myös katteettomalla sellaisella – voi ostaa kunnioitusta ja vaikutusvaltaa². Mutta epävarman ja varovaisen herra Milquetoastin hahmossa voi nähdä muutakin kuin saamattoman reppanan.

Mielipiteetön on totuuden asialla

Milquetoast töröttää bussipysäkillä tylsässä mustassa takissa, kun kansamatkustaja kysyy häneltä mielipidettä päivän polttavimpaan uutisaiheeseen. Hämmäntynyt Milquetoast änkyttää sormiensä välistä, ettei hän ole seurannut uutisia hetkeen eikä hänellä siten ole aiheesta mielipidettä suuntaan taikka toiseen.

Mielipiteetön hiljaisuus on nykyihmiselle epäonnistuminen. Niin on syytäkin silloin, kun tiedeyhteisö on poikkeuksellisen yksimielinen tai kokonaiskuvan piirtävät faktat ovat helposti saatavilla. Toisaalta harvalla on aikaa ja energiaa perehtyä useampaan sokkeloiseen ongelmaan tavalla, jota uskottavan mielipiteen muodostaminen vaatii. Silloin Milquetoastia mukaileva epävarma ”en tiedä” saattaisi olla todenmukaisin mielipide. Silti moni tempaisee näkemyksensä mieluummin Twitter-syötteestä kuin myöntää mielipiteen puutteen.

Filosofi Harry Frankfurt ounasteli 1980-luvulla, että paine olla kaikesta jotain mieltä johtaa hevonpaskan jauhamiseen³. Hevonpaska eli englanniksi *bullshit* on Frankfurtin tekninen termi puheelle, jonka esittäjä ei välitä totuudesta – puhuja ei siis tietoisesti valehtele vaan puhuu, minkä parhaaksi näkee totuudesta tai todisteista välittämättä.

Sittemmin totuudesta piittaamatonta puhetta on tutkittu empiirisesti. Psykologian tohtori John V. Petrocelli teki kokeen, jossa osa koehenkilöistä sai mielipiteen muodostamisen kannalta turhaa tietoa ja osa tar-

Kuva: Terhi Vessonen.

”Neutraaliuden ja varovaisuuden säilyttäminen vaatii enemmän sisua ja pyristelyä kuin ääriajatteluun tempautuminen ja omien totuuksien vankkumaton julistaminen.”

peellista informaatiota⁴. Molemmissa ryhmissä joitakin koehenkilöiltä kysyttiin ensin, haluavatko he lausua mielipiteensä, kun taas osalle ei tarjottu tätä mahdollisuutta kieltäytyä mielipiteestä. Kävi ilmi, että totuudesta piittaamaton puhe on yleisempää silloin, kun osallistujat kokevat, että heillä oletetaan olevan mielipide. Tämä siitäkkin huolimatta, että osallistujat saivat kirjata näkemyksensä niin pitkästi tai lyhyesti kuin halusivat.

Totuudesta piittaamattoman puheen empiirinen tutkimus on alussa. Emme tiedä paljoa siitä, miten kasaantuva hevonpaska muuttaa yhteiskuntaa. Osviittaa arvailuille voi hakea kuvittelemalla (tai kaivamalla muististaan) sellaisen valamiehlistön, opettajan, lääkevalmistajan tai uutisohjelman toimittajan, joka ei välitä totuudesta. Paskanjauhannan vaaroista saattaa kieliä myös kritiikki, jossa joitakin ihmistieteitä syytetään hienostelevan terminologian kaapuun puetusta tyhjistä tai ideologisesta puheesta⁵.

Peruokellin kaltaisten tutkijoiden alustavien tulosten valossa näyttää siis siltä, että paine tarjota mielipide lisää totuudesta piittaamatonta puhetta. On myös syytä epäillä, että paskanjauhanta vaarantaa yhteiskunnalliset toiminnot, joissa faktoilla on väliä. Palataan nyt Milquetoastiin. Kun puskaviiksinen herra vetosi bussipysäkillä uutispimontoon ja jätti puheenvuoronsa käyttämättä, oliko hän selkärangan vässykkä vai hevonpaskattoman yhteiskunnan esitaistelija?

Neutraali on oman tien kulkija

Keskittyneen näköinen herra Milquetoast seisoo yksin lasioven edessä ja tunkee vanua korvaansa. Kuvateksti kertoo, että tukittujen korvien on tarkoitus varmistaa, että Milquetoast on mahdollisimman neutraali työpaikallaan.

Mitäänsanomaton neutraalius näyttää niin helpolta, että sitä on lähes mahdotonta ihailia. Toisaalta myös äännekkäiden ja äärimmäisten mielipiteiden kannattajaksi on helppo päätyä algoritmien ohjaamassa nyky-yhteiskunnassa. Äärimmäinen ja sensaatiohakuinen sisältö pitää ihmiset otteessaan, joten sen esille nostaminen ja

suositteleminen on YouTubelle ja Facebookille taloudellisesti kannattavaa⁶.

Algoritmit pyrkivät tyydyttämään shokkiterapian tarpeemme, mutta ne myös muokkaavat ja luovat uusia mieltymyksiä. Berkeleyn yliopiston tietojenkäsittelytieteen professori Stuart Russellin mukaan tietokoneiden on helppompaa ennustaa käytöstä, joka kumpuaa ääripäätä edustavasta mielipiteestä. Koska ennakoitavalla ihmisellä on helppompaa tehdä rahaa kuin arvaamattomasti käyttäytyvällä ihmisellä, jotkin algoritmit ohjaavat ihmisiä vähitellen kohti ääripäätä edustavia mielipiteitä. Tätä ominaisuutta ei ole rakennettu algoritmiin tietoisesti, vaan taloudellista tuottavuutta tavoittelevaan asetettu kone oppii sen itse, Russell kertoo *The Guardianille*.⁷

Äärimmäisyyksien houkutuksesta on koko ajan enemmän todistusaineistoa. *The Wall Street Journalin* vuonna 2018 tekemän selvityksen mukaan YouTuben algoritmi suositteli äärioikeistolaista tai äärivasemmistolaisista videomateriaalia käyttäjille, jotka katsoivat valtavirtaa edustavia uutislähteitä⁸. Tutkimusten mukaan ne sosiaalisen median käyttäjät, jotka kannattavat äärimmäisiä ideologioita, tekevät enemmän postauksia kuin keskittien kulkijat⁹. Lisäksi poliittisia jakolinjoja noudattavia julkaisuja jaetaan huomattavasti enemmän kuin neutraaleja julkaisuja¹⁰.

Neutraaliuden ja varovaisuuden säilyttäminen näiden virtuaalivirtausten pauhussa vaatii enemmän sisua ja pyristelyä kuin ääriajatteluun tempautuminen ja omien totuuksien vankkumaton julistaminen. Tässä mielessä nykyaikaan päivitetty, neutraaliutta vaalivat milquetoastit ovat sinnikkäitä toisinajattelijoina.

Epävarma tutkii tarkemmin

Siististi pukeutuneet asiakkaat, Milquetoast mukaan lukien, istuskelevat nojatuoleissa seurustelutilassa. Asiakaspalvelija huhuilee herra Milquetoastia, koska hänelle on tullut puhelu. ”Voitteko kuvitella, että jonkun nimi on Milquetoast?!” yksi nojatuoleissa lekottelevista herroista nauraa. Milquetoast istuu hiljaa tuolissaan ja missaa tärkeän puhelun.

Moni Milquetoast-piirros kuvaa sankarimme epävarmuuden lamaanuttamana. Asenteiden tutkimuksesta tiedetään, että varmuus motivoi toimimaan¹¹. Mitä varmempi ihminen on vaikkapa vegaaniruokavalion terveellisyydestä, sitä todennäköisemmin eläinperäiset tuotteet puuttuvat hänen lautaseltaan. Milquetoastin yksi ydinominaisuus on epävarmuus, joten hapuilu toiminnan saralla käy järkeen.

Epävarmuus jarruttaa toimeen tarttumista, mutta sillä on toinenkin puoli: se motivoi syvällisempään analysointiin. Tutkimusten mukaan mitä epävarmempi ihminen on, sitä enemmän hän kohdistaa voimavarojaan uuden informaation analysointiin¹². Ei ihme, että fyysikko Richard Feynman kutsui epävarmuuden asennetta yhdeksi tieteilijän tärkeimmistä ominaisuuksista¹³.

Epävarmuudesta kumpuaa siis toimimattomuuden lisäksi myös yhä syvenevää analyysia. Näiden liittoja kutsutaan leikkisästi analyysiparalyysiksi, mutta sen seuraukset ovat kaikkea muuta kuin leikkisiä. 1900-luvun kuuluisimpiin loogikkoihin lukeutuva Kurt

Gödel uppoutui useampaan tutkimusaiheeseensa niin syvälle, ettei tuloksia saatu julkaistua ennen kuin kuolema pisti viilauksille pisteen¹⁴. Yhdysvaltain korkeimman oikeuden tuomari Charles Evans Whittaker puolestaan tuskaili kuukausien ajan sitä, miten ääntäisiä vaalipiirejä koskevassa jutussa 1960-luvulla¹⁵. Lopulta ahdistunut Whittaker joutui sairaalaan, jääväsi itsensä vaalipiirijutusta ja erosi korkeimman oikeuden palveluksesta.

Yleensä analyysiparalyysi ei ole vaihtoehto: sairaanhoitajan, poliitikon ja opettajan on tehtävä päätös toisensa perään epävarmuuden oloissa. Ylianalysoinnin aiheuttamaa toimintakyvyttömyyttä ei tarvitse ihailla, kuten ei myöskään neutraaliutta, jonka motiivina on halu väistää epämurkavia faktoja. Toisaalta olisi laiskaa antaa ylilyöntien ja väärinkäytösten synkistää arviotamme Milquetoastin ominaisuuksista. Harkiten käytettynä epävarmuus, neutraalius ja mielipiteestä pidättäytyminen ovat vastavoimia valmispakatuille mielipiteille ja totuudesta piittaamattomalle pöhinälle.

Viitteet

- 1 Grundhauser 2017.
- 2 Anderson ym. 2012.
- 3 Frankfurt 1986.
- 4 Petrocelli 2018.
- 5 Pluckrose, Lindsey & Boghossian 2018.
- 6 Swearingen 2018. Tasapuolisuuden nimissä ks. Ledwich & Zaitzev 2019; vrt. kritiikki Ribeiro ym. 2019.
- 7 Sample & Waters 2019.
- 8 Nicas 2018.
- 9 Barberá & Rivero 2015.
- 10 Bakshy, Messing & Adamic 2015.
- 11 Rucker & Petty 2004.
- 12 Tormala & Rucker 2007.
- 13 Allison, Pavela & Oransky 2018.
- 14 Wang 1987.
- 15 Smith 2005.

Kirjallisuus

- Allison, David, Pavela, Gregory & Oransky, Ivan, Reasonable Versus Unreasonable Doubt. *American Scientist*. Vol. 106, No. 2, 2018. Verkossa: www.americanscientist.org/article/reasonable-versus-unreasonable-doubt
- Anderson, Cameron, Brion, Sebastien, Moore, Don A., & Kennedy, Jessica A., A Status-Enhancement Account of Overconfidence. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 103, No. 4, 2012, 718–735.
- Bakshy, Eytan, Messing, Solomon & Adamic, Lada, Exposure to Ideologically Diverse News and Opinion on Facebook. *Science*. Vol. 348, No. 6289, 2015, 1130–1132.
- Barberá, Pablo & Rivero, Gonzalo, Understanding the Political Representativeness of Twitter Users. *Social Science Computer Review*. Vol. 33, No. 6, 2015, 712–729.
- Frankfurt, Harry, On Bullshit. *Raritan Quarterly Review*. Vol. 6, No. 2, 1986, 81–100. (Suom. Antti Nylén, *Paskapuheesta*. Johnny Kniga, Helsinki 2006.)
- Grundhauser, Eric, Remembering Caspar Milquetoast, the Original

- Snowflake. *Atlas Obscura* 27.7.2017. Verkossa: www.atlasobscura.com/articles/milquetoast-caspar-comic-webster
- Ledwich, Mark & Zaitsev, Anna, Algorithmic Extremism: Examining YouTube's Rabbit Hole of Radicalization. 2019. Verkossa: <https://arxiv.org/abs/1912.11211>
- Nicas, Jack, How YouTube Drives People to the Internet's Darkest Corners. *Wall Street Journal* 7.2.2018. Verkossa: www.wsj.com/articles/how-youtube-drives-viewers-to-the-internets-darkest-corners-1518020478
- Petrocelli, John V., Antecedents of Bullshitting. *Journal of Experimental Social Psychology*. Vol. 76, No. 3, 2018, 249–258.
- Pluckrose, Helen, Lindsay, James & Boghossian, Peter, Academic Grievance Studies and the Corruption of Scholarship. *Areo Magazine* 2.10.2018. Verkossa: areomagazine.com/2018/10/02/academic-grievance-studies-and-the-corruption-of-scholarship/
- Ribeiro, Manoel ym., Comments on "Algorithmic Extremism: Examining YouTube's Rabbit Hole of Radicalization". *iDramaLab* 29.9.2019. Verkossa: idrama.science/posts/2019/12/youtuberadicalization-study/
- Rucker, Derek & Petty, Richard, When Resistance Is Futile: Consequences of Failed Counterarguing for Attitude Certainty. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 86, No. 2, 2004, 219–235.
- Sample, Ian & Waters, David, Stuart Russell on Why Now is the Time to Start Thinking about Superintelligent AI. *The Guardian*. Science Weekly Podcast 18.10.2019. Verkossa: www.theguardian.com/technology/audio/2019/oct/18/stuart-russell-on-why-now-is-the-time-to-start-thinking-about-superintelligent-ai-science-weekly-podcast
- Smith, Craig Alan, *Failing Justice*. Charles Evans Whittaker on the Supreme Court. McFarland & Co., Jefferson 2005.
- Swearingen, Jake, YouTube's Algorithm Wants You to Watch Conspiracy-Mongering Trash. *Intelligencer* 7.2.2018. Verkossa: <https://nymag.com/intelligencer/2018/02/youtuber-recommendation-algorithm-favors-conspiracy-videos.htm>
- Tormala, Zakary & Rucker, Derek, Attitude Certainty: A Review of Past Findings and Emerging Perspectives. *Social and Personality Psychology Compass*. Vol. 1, No. 1, 2007, 469–492
- Wang, Hao, *Reflections on Kurt Gödel*. MIT Press, Cambridge (Mass.) 1987.